

Reactie Programma Verbouwstromen n.a.v. internetconsultatie SPUK Nationaal Isolatieprogramma

Inleiding

Onlangs is het programma 'Verbouwstromen' opgezet door Bouwcampus, Stroomversnelling, TKI Bouw en Techniek en TKI Urban Energy. Het programma wordt uitgevoerd met subsidie van BZK, onder programmaliijn 5 van het Programma Versnelling verduurzaming Gebouwde Omgeving. Dit programma heeft als voornaamste doel: het bereiken van de klimaatdoelstellingen in de bestaande woningbouw middels "het realiseren van schaalbare en voorspelbare renovatiestromen met de bijbehorende marktontwikkelingen die daarvoor nodig zijn", oftewel de realisatie van renovatietreintjes rond gelijksoortige woningcontingenten.

Vanuit Verbouwstromen juichen wij het toe dat het Nationaal Isolatie Programma in het leven is geroepen om de verduurzaming van de koopsector een stevige impuls te geven. Met het programma Verbouwstromen focussen we ons op de creatie van voorspelbare en almaar goedkoper en beter wordende renovatiestromen waarmee een CO₂-neutrale gebouwde omgeving in 2050 gerealiseerd kan worden (in de huur- en de koopsector). Met die focus zien we een aantal sterktes in de voorgestelde regeling en hebben we ook een aantal verbeter suggesties. Daarnaast hebben we aanbevelingen om het effect van de regeling zo effectief mogelijk te kunnen maken.

Sterktes van de voorgestelde regeling

- Flinkke investering vanuit overheid in verduurzaming woningen met name voor de doelgroep woningen met slechte energielabels waar energiearmoede een grote rol speelt. Het zal een steun in de rug zijn voor woningeigenaren (en hun gezinnen) om werk te maken van de verduurzaming van hun woning.
- Mogelijk maken van maatwerk passend bij de lokale omstandigheden aan de vraagzijde (koopmarkt) door uitvoering/coördinatie vanuit (samenwerkende) gemeente(n).
- Ook de optie om eigenaar-bewoners binnen een groter complex/VvE ("gespikkeld bezit") gebruik te laten maken van deze regeling om mee te kunnen gaan in een grotere, gezamenlijke aanpak of een wijkaanpak juichen we toe.
- Goed dat een flink percentage moet leiden tot woningen die daadwerkelijk in de praktijk geïsoleerd worden.

Verbetersuggesties bij de voorgestelde regeling

- Als de bedragen zo verkaveld zijn als in de bijlagen staan vermeld, waarom dan niet één aanvraag vanuit een (of meer gekoppelde) gemeente(n), waarbij ze de bedragen in 2023 respectievelijk 2024 uitgekeerd krijgen. In de verantwoording laten ze zien hoe ze het hebben aangewend.
- Iedere gemeente vindt het wiel opnieuw uit. Sommige gemeenten zijn daar ook uitstekend toe in staat. Andere gemeenten zullen graag gebruik maken van ondersteuning op dit vlak. Mogelijk kunnen wij hier vanuit Verbouwstromen een rol vervullen.

- Wat gebeurt er als gemeenten geen gebruik maken van de regeling en hun budget “teruggeven”? Kan dit in het volgende jaar geplust worden op de beschikbaar gestelde budgetten?
- De regeling biedt weinig (bestedings-)ruimte voor het “organiseren van de vraag”. De uitvoeringskosten zijn nodig voor de ambtelijke inzet. De adviseringskosten zijn gericht op individuele woningeigenaren. Maar er zou ruimte moeten zijn om die vragers te bundelen en gezamenlijk aan te bieden/tenderen. Is het de bedoeling van de regeling dat de middelen voor het bereiken van collectieve inkoop buiten de regeling vallen? Of kan de subsidie ook verantwoord worden met een toets dat die collectieve inkoop is uitgevoerd en heeft geresulteerd in meer/beter verduurzaamde woningen.
- Labeldenken versus meetbare praktijkprestaties rond energiegebruik (en daarmee energiekosten): een regeling die alleen maatregelen dan wel labelverbetering nastreeft, subsidieert hooguit een theoretische indicatie van verbeterde energieprestaties. Het zou al beter zijn als het subsidiemechanisme direct gekoppeld zou worden aan de standaard en streefwaarden zoals aangegeven in het Klimaatakkoord.
- De regeling stuurt op een relatief beperkte investering (ten hoogste EUR 4.000 per woning) en daarmee een relatief beperkte verbetering van de energieprestatie en het risico op niet spijtvrije investeringen. Dit leidt tot potentiële desinvesteringen in de toekomst wanneer de toegepaste maatregelen onvoldoende effectief zijn, mede gelet op het overheidsbeleid rondom de standaard en streefwaarden. Het is een illusie om te veronderstellen dat met dergelijke kleine investeringen de woningen, c.q. de onderdelen van de woning die daarmee aangepakt kunnen worden, klaar zijn voor 2050. Waarom worden hogere investeringen uitgesloten?
- Hoe voorkom je dat het een prijsopdrijvend effect krijgt in aanbiedingen (want je krijgt er toch subsidie op) in plaats van permanente prijsverlagingen.
- De regeling zal een impuls voor de verkoop en toepassing van isolatiemaatregelen tot gevolg hebben, met als positieve uitkomst dat stookkosten en CO₂ uitstoot door energieverbruik dalen. Er wordt echter geen onderscheid gemaakt in het soort materialen dat gekozen en toegepast wordt, met als negatief gevolg dat de CO₂ impact van materiaalverbruik stijgt bij toepassing van CO₂ intensieve materialen. Deze zijn nu nog dominant in de markt, maar er zijn en komen betere alternatieven beschikbaar waarmee de CO₂ toename aan voorkant beperkt kan blijven en spijt op materiaalkeuze voorkomen kan worden.

Al met al: de middelen voor woningeigenaren leiden tot versnippering van het budget over niet op elkaar afgestemde c.q. opschaalbare enkelvoudige maatregelen, waardoor het niet direct zal bijdragen aan de doelstellingen van het Regeerakkoord en/of onze doelstellingen in het programma Verbouwstromen (het creëren van renovatiestromen van volume en kwaliteit voor gestandaardiseerde woningtypologieën).

Aanbeveling 1: Van losse gemeenteregelingen naar synergie tussen programma's NIP en Verbouwstromen

Ons aanbod vanuit Verbouwstromen aan de gemeentes is dat, voor de gemeentes die dat willen, wij een aanbod laten creëren, dat past bij de vraag binnen hun gemeente (en liefst bij hun collectieve inkoop daarvan). De eerste fase (2023) kan voor ons programma fungeren als een proefjaar, waarin we de geleerde lessen benutten om in 2024-2030 nog effectiever samen te werken met, en in te spelen op, het Nationaal Isolatie Programma. Als u zich daarin kunt vinden, dan zou het heel effectief zijn als dat aanbod direct meegenomen kan worden in de communicatie over de regeling.

Daarbij is het positief dat in de regeling van het Nationaal Isolatieprogramma de mogelijkheid wordt geschapen voor gemeentes om samen te werken met marktpartijen en tevens gewezen wordt op de mogelijke voordelen van samenwerken met andere gemeentes met gelijksoortige isolatieopgaves (en bijv. woningtypologieën). Toch blijft door de focus op (aanvraag door, uitkering aan en verantwoording door) losse gemeentes het gevaar van sub-optimalisatie en de stimulans van losse lokale renovatieprojecten zonder opschalingspotentie. De opgave is te belangrijk en te groot en de middelen te schaars om op allerlei plekken in het land het wiel apart uit te vinden en alleen daar te laten rollen. We hebben behoefte aan een landelijke renovatiegolf, een renovatie-railsnetwerk waarover renovatietreinen door het land razen.

Het programma 'Verbouwstromen' heeft geen mogelijkheid om zelf subsidiemiddelen in te zetten richting marktpartijen, hoewel het voor haar succes wel afhankelijk is van de investeringsbereidheid van vragers, aanbieders en andere actoren die de renovatietreinen op tempo door het land laten rijden. Het Nationaal Isolatieprogramma en Verbouwstromen kunnen elkaar in potentie enorm versterken bij zorgvuldige verbinding van de noodzakelijke marktpartijen voor de realisatie van kostprijsverlaging en ontzorging. We zouden graag via het Nationaal Isolatieprogramma gemeentes oproepen gebruik te maken van de kennis, kunde en netwerk ontsloten via het programma Verbouwstromen.

Aanbeveling 2: Van theoretische maatreeleffecten naar werkelijke energieprestaties

In de regeling worden plannen op basis waarvan de middelen (richting gemeentes) beschikt gaan worden vooral gekoppeld aan de uitvoering van maatregelen, maar niet gekoppeld aan de meetbare prestaties afkomstig van (de toepassing van) de maatregelen. Hoewel het bereiken van de standaard en CO₂-reductie wel de achterliggende doelen zijn, wordt hier de hoogte van de subsidie niet aan gekoppeld. Om het doelbereik te waarborgen zou onderdeel van de subsidieverantwoording (en eventuele terugvordering) direct gekoppeld kunnen worden aan één of meer van de volgende meetbare indicatoren:

- het aantal woningen waarvan de bouw- en/of installatiedelen op het niveau van de streefwaarden zijn gebracht of een lager niveau inclusief een stappenplan hoe de woning daarmee spijtvrij naar de standaard kan worden gebracht.
- het aantal woningen dat naar de standaard is gebracht.
- het aantal woningen dat lage-temperatuur gereed is geworden.
- de totale CO₂-reductie als gevolg van de energieprestatieverbetering en materiaal gebonden CO₂-emissies ten gevolge van de toegepaste maatregelen

Een consequentie van het gebruik van één of meer van bovenstaande indicatoren is dat je het maximum toegestane investeringsbudget per woning moet verhogen.

Aanbeveling 3: Aandacht voor materiaalgebonden CO₂ emissie

Door het meerjarig karakter van het Nationaal Isolatie Programma bevelen wij aan om direct ook meer bewustwording te creëren rond de materiaal gebonden CO₂-emissie en een stimulans te geven aan CO₂ opname cq inzet van CO₂ arme materialen. Om de klimaatdoelstellingen te realiseren is het van belang de komende 10 jaar substantiële CO₂ reductie te bereiken en dan is de materiaalgebonden component van alles wat we gaan ondernemen en aanjagen van groot belang. Zeker nu er al veel betere alternatieven te bedenken zijn die met subsidies nog een duwtje nodig hebben tov hun CO₂ intensieve concurrenten.

Door differentiatie in materiaalkeuze (veel subsidie voor CO₂ opname, beetje subsidie voor CO₂ arme materialen en geen subsidie voor CO₂ intensieve materialen) maken we daarin groot verschil en jagen we het goede aan in plaats van spijmaatregelen op gebied van materialen. Hoe precies is nog nader te bepalen, maar van het groeiende belang van de grondstoffentransitie zijn wij overtuigd. Vanuit het programma Verbouwstromen nemen we dit aspect mee in de proposities die wij voor en met de gemeentes laten ontwikkelen.

Aanbeveling 4: Van structurele subsidiebehoefte naar structureel beter, subsidievrij aanbod

Het is wenselijk dat een subsidie leidt tot een marktsituatie waarbij subsidies in de toekomst niet langer nodig zijn. Deze regeling en de opvolgende regeling(en) binnen het Nationaal Isolatieprogramma dragen daaraan bij door het mogelijk te maken de inzet van deze middelen ook (deels) te koppelen aan het programma Verbouwstromen. Daarbij kan gedacht worden aan het vanaf 2024 implementeren van geleerde lessen in het programma Verbouwstromen rond de activiteiten gericht op (structurele prijsverlagingen c.q. verbeterde CO₂-prestatie rond) renovatieproposities.

Hoewel de regeling samenwerking tussen de gemeente en uitvoerende partijen (aanbieders), adviseurs en anderen niet uitsluit, wordt wel vereist dat minimaal 70% van de middelen gespendeerd worden aan de subsidiering van de uitvoering van de maatregelen zelf en dus niet aan de structurele prijsverlaging of ontwikkeling van aanbod inclusief integrale ontzorging door de aanbieder. De belemmeringen om (ook) aan het laatste te kunnen bijdragen zouden weggenomen moeten worden.

Omdat ook nu al versnelling van in de particuliere sector gewenst is kan met deze regeling c.q. de navolgende regelingen aan beide sporen tegelijk gewerkt worden: A) Nu versnellen door de kosten voor de huiseigenaren te verlagen (aantrekkelijker aanbod) en B) stimuleren dat nieuw goedkopere oplossingen worden ontwikkeld en op de markt komen, bijvoorbeeld door collectieve inkoop rond Product-Markt Combinaties voortkomend uit samenwerking tussen gemeenten en het programma Verbouwstromen.

Uiteraard zijn we graag bereid met u mee te denken over het verwerken van onze aanbevelingen in de regeling en het realiseren van de koppelkansen tussen het Nationaal Isolatieprogramma en ons programma Verbouwstromen.

Voor meer informatie of ter verdere verheldering kunt u contact opnemen met onze programmasecretaris (zie afzender).